

گزارش مشروح دومین مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی

پدیدآورنده (ها) : الهی زاده، محمد حسین؛ شوشتری، سید محمد تقی

علوم قرآن و حدیث :: نشریه مشکوة :: پاییز ۱۳۶۹ - شماره ۲۸ (ISC)

صفحات : از ۱۶۸ تا ۱۸۴

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/58774>

تاریخ داندود : ۱۴۰۵/۰۱/۱۸

کاربر گرامی، فایل داندود شده فقط برای استفاده شخصی است، از نشر آن خودداری فرمایید.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه **قوانین و مقررات** استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- گزارش مشروح مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی
- گزارشی درباره مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی
- گزارش برگزاری دومین همایش دو سالانه اقتصاد اسلامی اقتصاد اسلامی و تحولات معاصر
- گزارش مجمع جهانی اقتصاد در رابطه با رقابت‌پذیری سفر و گردشگری در سال ۲۰۱۵ با تاکید بر جایگاه جمهوری اسلامی ایران
- گزارش برگزاری بیست و دومین کمیته اجرائی و یازدهمین اجلاس مجمع عمومی اتاق اسلامی در کوالالمپور
- گزارش - دومین گردهمایی اقتصاد کشاورزی ایران ۱۸ - ۱۹ شهریور ۱۳۷۷
- گزارش های ویژه نشان حلال سبب تحقق هدف تشکیل بازار مشترک اسلامی شد (دومین مراسم اعطای نشان حلال)
- تصویری از هشت دوره قانونگذاری مجلس شورای اسلامی در حوزه اقتصاد (۷ خرداد ۱۳۵۹ تا ۶ خرداد ۱۳۹۱) (گزارش اول-ویرایش دوم)
- تنها اسلام ناب می‌تواند تمدن حقیقی را به وجود آورد؛ گزارش دیدار جمعی از مسئولان کمیسیون‌های تخصصی دومین هفته علمی «تمدن نوین اسلامی» با آیت الله العظمی جوادی آملی
- گزارش اجلاس مجمع عمومی اتاق بازرگانی و صنعت اسلامی

محمد حسین الهی زاده و سید محمد تقی شوشتری
دانشگاه علوم اسلامی رضوی

گزارش مشروح دومین مجمع بررسی‌های اقتصاد اسلامی

دومین مجمع بررسی‌های اقتصاد اسلامی از تاریخ ۱۵ تا ۱۷ شهریور ماه سال ۱۳۶۹ در دانشگاه علوم اسلامی رضوی بر گزار گردید. تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی
در طی یک نظرخواهی از محققان در اولین مجمع، غالباً بر کفایت بحث‌های کلی و اولویت دادن به بررسی نیازها و مشکلات اقتصادی کشور و ارائه راه‌های عملی برای رفع آنها تأکید کرده بودند. لکن به توصیه عده‌ای دیگر، همان بحثها در برنامه دومین مجمع نیز آمده بود تا میدان بحث و تحقیق گسترده و دست محققان در تکمیل بحث‌های سابق و ارائه نظرات جدید باز باشد.

محورها و عناوین قابل طرح در دومین مجمع عبارت بودند از:

۱- روش شناخت اقتصاد اسلامی.

۲- مشخصات اقتصاد اسلامی.

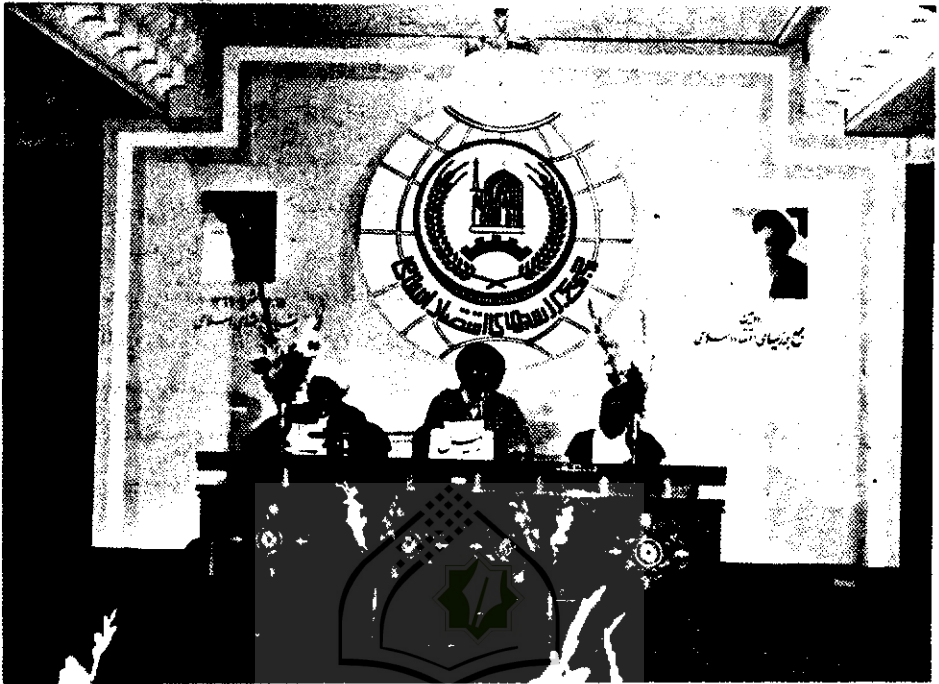
۳- نقش دولت و حدود اختیارات آن.

۴- نقش مردم و قشرهای مختلف در تحقق عدالت اجتماعی.

۵- کاربرد اقتصاد اسلامی در حل مشکلات اقتصادی جامعه.

۶- بازنگری آیین نامه مجمع ثابت بررسی‌های اقتصاد اسلامی.

مدعوین این مجمع بیش از ۲۰۰ نفر از استادان و دانشمندان حوزه و دانشگاه‌های داخل و خارج بودند که در طی سه روز متوالی در جلسات عمومی و بویژه در کمیسیونها به تبادل آرا و تضارب افکار پیرامون مسائل اقتصاد اسلامی پرداختند.

جلسه افتتاحیه

جلسه افتتاحیه، صبح روز پنج شنبه ۶۹/۶/۱۵ به ریاست آیه الله موسوی اردبیلی با شرکت اعضا و میهمانان و نماینده اعزامی مقام معظم رهبری در تالار دانشگاه علوم اسلامی رضوی برگزار گردید.

پس از تلاوت آیاتی از کلام الله مجید، ریاست جلسه با اظهار تشکر و خشنودی از برگزاری چنین مجمعی، تحت عنوان «روش صحیح در اقتصاد اسلامی» به بیان روشهای مختلف در بررسی اقتصاد اسلامی پرداخت. وی پیشنهاد کرد که برای تبیین اقتصاد اسلامی گروه یا مراکزی بوجود آید که:

- اولاً، در منابع و احکام اسلامی با همان روش فقها صاحب نظر.
- ثانیاً، در مباحث و موضوعات اقتصادی جاری متخصص.
- ثالثاً، قادر بر تطبیق احکام اسلامی بر موضوعات اقتصادی باشد.

سپس استاد محمد واعظزاده خراسانی، دبیر مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی، با عرض خیر مقدم به میهمانان و حضار در جلسه، یاد و خاطره حضرت امام (قدس سره) را گرامی داشت و به مناسبت رحلت حضرت آیه الله العظمی مرعشی نجفی (ره) اظهار تأسف نمود. ایشان ضمن بیان گزارش کار مجمع، ابراز کرد که در اولین مجمع بررسیهای اقتصاد

اسلامی که اعضای علمی آن حدود ۲۵۰ نفر بودند، ۷۰ مقاله و سخنرانی به زبانهای فارسی، عربی و انگلیسی ارائه شد که به حسب موضوعات در ۵ مجلد اقدام به چاپ آن گردید که جلد اول آن تحت عنوان « کلیات اقتصاد اسلامی » در اختیار میهمانان قرار گرفته است. جلد دوم تحت عنوان « مالکیت و اقسام آن در اسلام » و جلد سوم با عنوان « سیاستهای مالی » و مجموعه مقالات عربی و مجموعه مقالات انگلیسی به همراه خلاصه مقالات فارسی به دوزبان عربی و انگلیسی که در جلد چهارم و پنجم است، زیر چاپ می باشد.

تهیه و ارائه فهرست منابع و آثار اقتصاد اسلامی به زبان انگلیسی و عربی و تدوین مجموعه ای تحت عنوان « نصوص الاقتصاد الإسلامي کتاباً و سنة و فقهاً » که حدود ۱۲ جلد است، از دیگر کارهای انجام شده است.

وی تصحیح و تایپ و تکثیر ۶۰ مقاله ارسالی برای دومین مجمع را از کارهای با ارزش مجمع دوم دانست و پیشنهاد ایجاد مجمع ثابت اقتصاد اسلامی برای جذب محققین و ارائه نظرات آنان را، عملی دانست.

ایشان در پاسخ به این سؤال که با وجود فقه مدون اسلامی و مسائل و موضوعات اقتصادی موجود در آن، چه نیازی به این گونه مجامع احساس می گردد؟ اظهار داشت: این که درباره اسلام فرموده اند: «الاسلام یعلو ولا یعلی علیه» به معنای آن است که اسلام در همه زمینه ها عالی ترین طرح را ارائه می کند از جمله در قلمرو اقتصاد. لذا همانطور که ما متعهد شده ایم که جمهوری اسلامی را بر اساس موازین اسلام اداره کنیم، باید در چارچوب اسلام، مشکلات اقتصادی جاری را حل کرده و نظام اقتصادی اسلام را ارائه کنیم. و اکنون با شکست مکتب مارکسیسم و روبه سقوط بودن نظام سرمایه داری، این فقه جواهری است که باید خلأ را پر کند و این به آن معنا نیست که فقه، پویا نیست بلکه زمان و مکان باعث تغییر موضوع و در نتیجه باعث تغییر حکم می شود. خلاصه این که با استناد و اجتهاد در فقه اسلام، باید حکم مسائل مستحدثه را یافت و این نیاز به بحث زیاد، آن هم در این گونه مجامع، دارد.

ایشان در پاسخ به سؤال دیگر که برگزاری این مجامع چه فایده ای دارد؟ ابراز داشت: همکاری جدی و صمیمی بین اساتید حوزه و دانشگاه و شناسایی نیروهای کارآمد و متخصص و متعهد، و ارائه نظرات آنان در قالب کتابهای منتشره از طرف مجمع، از نتایج مثبت و مهم این نوع مجامع قلمداد می شود.

آیه الله امینی از جامعه مدرسین قم، سخنران بعدی جلسه بود که تحت عنوان « نقش اخلاق در اقتصاد اسلامی » به ایراد سخن پرداخت. وی با اشاره به این که فقه اسلام نه تنها نسبت به اقتصاد عنایت و نظر دارد بلکه دارای معیارهای خاصی است؛ از محققان حوزه و دانشگاه خواست که نظر اسلام را درباره مسائل عمده اقتصاد که عبارتند از تولید، توزیع عادلانه و مصرف و فروعی که بر آن مبتنی است، تبیین کنند.

ایشان سپس به نقش احادیث اخلاقی در اقتصاد اسلامی پرداخت و متذکر شد که اسلام، با طرح این احادیث زیر بنا بودن اقتصاد را نفی می کند و موضوعات اقتصادی را برای جلب رضای خدا و تکمیل نفس بشری می خواهد و نیز کمکی بسیار قوی برای اجرای اقتصاد اسلامی می باشد و ارزشهای والایی را از قبیل ایثار و مواسات و مساوات و... برای انسان به ارمغان می آورد.

پس از استراحت و پذیرایی از میهمانان، آیه الله مصباح یزدی سخنرانی خود را تحت عنوان « مبانی اقتصاد اسلامی » آغاز کرد. وی، توجه به اصول و مبانی یک نظام اقتصادی را در جهت روشن نمودن موارد مشتبه و جاهایی که نص کافی و گویا موجود نیست، ضروری دانست و اضافه کرد، رفتارهای اقتصادی انسان که مجموعاً یک سیستم اقتصادی را تشکیل می دهد، اگر بخواهد انسانی باشد باید از شناختهای عقلانی و از ارزشهای والای انسانی سرچشمه بگیرد.

ایشان ابراز داشت که برای برقراری سیستم اقتصادی اسلام که در جهت تکامل حقیقی انسان است، باید از هدف اقتصاد آگاهی داشته باشیم. نظامهای اقتصادی جهان امروز، هدف اصیل اقتصاد را فقط تأمین نیازمندیهای مادی می دانند ولی اسلام اقتصاد را وسیله می داند نه هدف. اقتصاد نیازی را رفع می کند تا زمینه را برای رشد انسان فراهم کند.

هدف اعلای اسلام در همه زمینه ها، تقرب الی الله است و برای این که نظام اقتصادی خودمان را ارزش گذاری کنیم باید رابطه ارزشها را با بینشهای اسلامیمان درک کنیم. از اصل تقرب الی الله

اصول ارزشی دیگر از قبیل، تحقق خواسته‌های خداوند توسط انسان، رفع نیازمندی‌های دیگران و... نشأت می‌گیرد احتیاج به ابزارهای اقتصادی برای نیل به نتایج معنوی، سعی در اجرای عدالت اجتماعی، ارزش فداکاری و ایثار از جمله ارزش‌های کلی اسلام است که بر اساس آن احکام جزئی تعیین می‌گردند.

آخرین سخنران جلسه افتتاحیه آقای دکتر محمد حسین عادل‌رئیس کل بانک مرکزی ایران، بود که به بیان تحولات جاری در اقتصاد کشور، خصوصاً سیاست‌های اقتصادی یکساله اخیر، پرداخت.

وی، وضعیت اقتصادی کشور را در سال‌های گذشته، دستخوش یک سری از عوامل بحران از قبیل، گرانی، کمبود، پایین بودن کیفیت کالا دانست اما از دید اقتصادی، عوامل بحران در یک سری عدم تعادلها از قبیل: عدم تعادل مالی، عدم تعادل ارزی،... بروز کرده بود که مرکزی‌ترین عدم تعادل، در عدم تعادل بین قدرت خرید و میزان تولید در جامعه می‌باشد.

وی افزود: برای تثبیت وضعیت اقتصادی کشور که منجر به سیاست تعدیل ساختاری اقتصادی می‌گردد، سیاست سیستم‌رقابتی که در تعدیل قدرت خرید و تشویق تولید و افزایش درآمدهای دولت و... مؤثر است را به مرحله اجرا گذاردیم.

وی، دخالت در بازار آزاد پول و ارز را، از وظایف طبیعی دولت دانست و اضافه نمود که نرخ ارز در یکسال اخیر، پایین تر از منحنی تورم با شیب کمتر، قرار گرفت ایشان، میزان نرخ سود حاصل از سرمایه گذاری‌های مردم در بانکها را، در جهت صعودی متغیر دانست و افزود که حداقل این نرخ ۱۷ الی ۱۹ درصد می‌باشد. در پایان به آشنا کردن مردم و مجریان سیستم بانکداری را، به فرهنگ بانکداری اسلامی، تأکید کرد.

کمیسیونها

بحثهای دومین مجمع از بعد از ظهر در ۵ کمیسیون طی سه جلسه متوالی صبح و عصر ادامه پیدا کرد. موضوع کمیسیون اول «مکتب اقتصاد اسلامی و مبانی آن» بود که به ریاست آیه الله سید محمود هاشمی تشکیل و ۱۴ مقاله در آن مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

کمیسیون دوم تحت عنوان «عدالت اجتماعی و نقش دولت و مردم در تأمین آن» به ریاست آیه الله مؤمن تشکیل و ۱۳ مقاله در آن مورد نقد و رسیدگی قرار گرفت.

بحث کمیسیون سوم پیرامون «بازار، کار، خودکفایی، بازسازی» بود که به ریاست آیه الله آذری قمی برگزار و مقالات ارسال شده به این کمیسیون مورد بحث قرار گرفت.

محور کمیسیون چهارم «بانکداری، پول، منابع ثروت» بود که به ریاست آیه الله امینی تشکیل و ۱۶ مقاله مورد بررسی قرار گرفت.

کمیسیون پنجم تحت عنوان «بازنگری آیین نامه مجمع ثابت اقتصاد اسلامی» به ریاست استاد محمّد واعظ زاده خراسانی در طی یک جلسه طولانی تشکیل، و به نقد و بررسی آیین نامه پرداخت که منجر به تدوین و تصویب اساسنامه گردید.

اساسنامه مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی

۱- تعریف:

مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی که وابسته به بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی می باشد، نهادی است علمی و تحقیقاتی که در جهت ارتقاء و گسترش شناخت اقتصاد اسلامی در سطح بین المللی تلاش و فعالیت مستمر دارد.

۲- اهداف:

۱-۲- شناخت دقیق و جامع ابعاد تاریخی، تحلیلهای فقهی، مطالعات نظری و کاربردی، و بررسیهای تطبیقی اقتصاد اسلامی.

۲-۲- بررسی مشکلات و تنگناهای اقتصادی در سطح جهان اسلام و ارائه راه حل‌های مناسب.

۳-۲- شناخت و بررسی تجربیات کشورهای پیشرفته و در حال توسعه در زمینه رشد و توسعه

اقتصادی.

- ۴-۲- بررسی و ارزیابی تحقیقات متفکران معاصر اسلامی در زمینه اقتصاد اسلامی.
- ۵-۲- بررسی و شناخت علل و عوامل داخلی و خارجی ضعف و ناتوانی بنیة اقتصادی کشورهای اسلامی.
- ۶-۲- گسترش فرهنگ اقتصاد اسلامی در بین مسلمانان.
- ۳- ارکان و تشکیلات مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی:
- الف- شورای برنامه ریزی ب- دبیر مجمع ج- هیأت علمی
- ۴- شورای برنامه ریزی هیأتی است مرکب از محققان و صاحب نظران حوزه و دانشگاه در رشته اقتصاد که مسؤلیت برنامه ریزی و سیاستگذاریهای علمی و پژوهشی و نظارت بر کل فعالیتهاى علمی و تحقیقاتی مجمع را برعهده دارد.
- ۵- تعداد اعضای این شورا حداقل ۱۰ نفر می باشد که با پیشنهاد بنیاد پژوهشهای اسلامی و تصویب و ابلاغ مقام معظم تولیت آستان قدس رضوی برای مدت ۲ سال که قابل تمدید است، تعیین خواهند شد.
- تبصره ۱- در صورت فوت یا استعفا یا لزوم جایگزینی فردی از اعضای شورا، فرد واجد صلاحیت را شورا از طریق بنیاد به مقام تولیت جهت انتصاب معرفی می نماید.
- تبصره ۲- آیین نامه داخلی شورای برنامه ریزی در اولین جلسه به تصویب $\frac{2}{3}$ آرای اعضاء برسد.
- ۶- وظایف شورا به شرح زیر است:
- الف) تعیین شرایط عضویت هیأت علمی.
- ب) تشخیص صلاحیت اعضای هیأت علمی.
- ج) برنامه ریزی جهت برگزاری سمینارها و کنگره های اقتصاد اسلامی و طرحهای تحقیقاتی و تصمیم گیری برای تاسیس دوره های عالی آموزشی در اقتصاد اسلامی.
- د) تشویق و راهنمایی دانشجویان تحصیلات عالی رشته اقتصاد اسلامی در حوزه و دانشگاه و اعطای بورس تحصیلی.
- ه) تعیین و تصویب اولویتهای پژوهشی و تحقیقاتی مجمع با توجه به امکانات موجود بنیاد پژوهشهای اسلامی.
- و) تصویب نشر مقالات و کتب و آثار اقتصاد اسلامی.
- ز) تصویب آئین نامه های داخلی بخشهای مختلف مجمع.
- ۷- دبیر مجمع با پیشنهاد بنیاد پژوهشهای اسلامی و موافقت شورای برنامه ریزی از طرف تولیت معظم آستان قدس رضوی برای مدت ۳ سال منصوب می شود و همواره به عنوان عضو در شورای برنامه ریزی شرکت می نماید.
- ۸- وظایف دبیر مجمع عبارت است از:

- الف) اجرای مصوبات شورای برنامه ریزی در کلیه زمینه ها.
- ب) ایجاد ارتباط میان شورا و بنیاد پژوهشهای اسلامی.
- ج) ایجاد رابطه با محققان و اعضای علمی و مراکز تحقیقاتی داخل و خارج کشور.
- د) کلیه دعوتنامه های سمینارها و کنگره ها و نیز اجازه نشر کتب و کارت عضویت اعضای هیأت علمی با امضای دبیر مجمع می باشد.
- ه) پیشنهاد بودجه سالیانه مجمع به بنیاد پژوهشهای اسلامی.
- تبصره: کلیه هزینه های مربوط به بودجه مجمع با تأیید و تصویب دبیر مجمع توسط امور مالی بنیاد انجام می گیرد.
- و) تهیه گزارش عملکرد سه ماه مجمع در بخشهای مختلف و ارائه آن به شورای برنامه ریزی.
- ز) تهیه گزارش سالانه مجمع به تولیت آستان قدس رضوی از طریق بنیاد پژوهشهای اسلامی پس از تأیید شورای برنامه ریزی.
- ۹- هیأت علمی ترکیبی است از محققان و صاحب نظران اقتصاد اسلامی واجد شرایط که توسط شورای برنامه ریزی انتخاب می شوند.
- تبصره:
- شرایط عضویت هیأت علمی مجمع و وظائف و حدود مسؤلیتهای آنان طی آیین نامه ای توسط شورای برنامه ریزی تدوین خواهد شد.
- این اساسنامه در ۹ ماده و ۴ تبصره در تاریخ ۶۹/۶/۱۶ در کمیسیون شماره پنج دومین مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی مورد تجدید نظر و تصویب قرار گرفت.

عناوین مقالات رسیده به دومین مجمع

هر مقاله ابتدا ویراستاری ادبی و بعد از آن تایپ و سپس تطبیق و پس از آن تکثیر و جمع آوری و بسته بندی شده است و جهت هر یک از مدعوین، مجموعه ای از مقالات به اضافه یک جلد کتاب فهرست منابع اقتصادی انگلیسی و یک جلد فهرست عربی و جلد اول مجموعه مقالات اولین مجمع و خود کار اهدایی مجمع، تنظیم و به هنگام ورود مدعوین، به همراه کلاسور حاوی کاغذ یادداشت فهرست مقالات و برنامه کمیسیونها و آیین نامه، در اقامتگاهشان به آنان تقدیم شد.

لیست مقالات:

الف - کمیسیون مکتب اقتصاد اسلامی و مبانی آن

۱- مبانی فلسفی حاکم بر نظام اقتصاد اسلامی در کلام امام (ره) علیرضا منظور علی آبادی

دکتر مهدی جمشیدیان

۲- اندیشه های مکتب نهادی

حسن کلباسی

- ۳- انسان اقتصادی
حجة الاسلام والمسلمین غلامرضا مصباحی
- ۴- راه بهره گیری از اقتصاد حاکم بر کشورهای پیشرفته با حفظ اصالت اسلامی
دکتر محمود مکی زاده
- ۵- تحلیلی از مفهوم ارزش در نظام اسلامی
سید مهدی زریباف
- ۶- منشاء و مشکلات نابسامانیهای اقتصادی
حجة الاسلام علی حجتی کرمانی
- ۷- مقدمه ای بر روش مطالعات اسلامی
احمد شعبانی
- ۸- الگوی تحقیق در مورد نظام اقتصادی اسلام
سید علی اکبر رزمی
- ۹- بررسی تحلیلی جامعه انقلابی از دیدگاه رشد جمعیت
حجة الاسلام سید محمد باقر خرازی
- ۱۰- سنجش نظرات اقتصادی آدام اسمیت با اصول اقتصادی اسلام (انگلیسی)
دکتر محمد مزمل
ترجمه: سیدی نوقابی
- ۱۱- چگونه می توان اقتصاد ایران را بر اساس الگوی مستقل طراحی کرد؟
آیة الله مصطفی اشرفی شاهرودی
- ۱۲- اقتصاد اسلامی راه حلی برای بیماریهای اقتصادی جامعه امروز
دکتر جعفر حسین لالی والا
- ۱۳- تحلیل پیشنهادی پیرامون راه همکاری تحقیقی اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی.
حجة الاسلام والمسلمین سید داوود ساجدی
- ۱۴- الاقتصاد الاسلامی بین مذهب اصالة الفرد و اصالة المجتمع (عربی)
حجة الاسلام والمسلمین صدرالدين القبانچي
- ۱۵- بررسی مقدماتی تئوریهای علم اقتصاد و آثار ارزشها بر روی آن
سید مهدی مصطفوی
- ۱۶- مشخصات اقتصاد اسلامی
آیة الله سید محمود هاشمی
- ۱۷- ارتباط سیستم آموزشی کشور و سیستم آموزش حوزوی با ساخت زیربنای علمی و تحقیقی در جهت ابعاد مختلف اسلامی
دکتر علی اکبر عرب مازار
- ۱۸- نظام اقتصاد اسلامی تنها راهی که باید پیموده شود.
محمد رضا امینی حاجی آبادی
- ۱۹- بحثی اجمالی پیرامون تحلیل نظامهای اقتصادی
سید حسین حسینی
- ۲۰- روش صحیح اقتصاد اسلامی
آیة الله سید عبدالکریم موسوی اردبیلی

۲۱- فهرستی مختصر از بررسی مسائل اقتصاد اسلامی

از نظر علمی و عملی
تقی سید خاموشی
دکتر ضیاء مجید الموسوی
از الجزایر .

۲۲- نحو نظریة اقتصادية اسلامية في التحليل الكلي

ب - کمیسیون عدالت اجتماعی و نقش دولت و مردم در تأمین آن

۱- دیدگاه‌های اقتصادی و عدالت اجتماعی

از نظر امام خمینی (ره)
اسماعیل اولیایی

۲- تضاد عدالت اجتماعی با رشد اقتصادی و استنباط

راه حل اسلام
دکتر عبدالحسین ساسان

۳- واجبات الدولة الإسلامية واهدافها الاقتصادية (عربی)

حجة الاسلام والمسلمین
محمد علی تسخیری

۴- تفاوت‌های اسلام ناب محمدی (ص) با اسلام آمریکایی

از دیدگاه اقتصادی
آیة الله احمد آذری قمی

۵- اقتصاد اخلاقی
حجة الاسلام سید ابراهیم سید علوی

۶- مردم و حل مشکلات اقتصادی
حجة الاسلام محمود عبد اللهی

۷- وظایف و اهداف اقتصادی حکومت اسلامی
حجة الاسلام والمسلمین
محمد علی تسخیری

حسین بهروان

۸- عوامل و انواع تکزدي از دیدگاه جامعه‌شناسی در اسلام

آیة الله ابراهیم امینی

۹- نقش اخلاق در اقتصاد اسلامی

محمود کریمی نوری

۱۰- فقر و فقرزدگی، فقرزدایی

حجة الاسلام والمسلمین

۱۱- دورالدولة في الاقتصاد

سید محمد باقر حکیم

۱۲- سیاست‌گذاری اقتصادی

محمد حسن مشرف جوادی

۱۳- نقش دولت در کنترل درآمد و ثروت

آیة الله محمد مؤمن

۱۴- عدالت اقتصادی اجتماعی از دیدگاه امام (اصل)

دکتر محمد وسیم - از هند

(انگلیسی)

ج - کمیسیون: بازار، کار، خود کفایی، بازسازی

۱- احتکار از دیدگاه امام خمینی (ره)

سید مهدی عاملیان

۲- سیاست‌های بازسازی در پرتو کلام امام (ره)

حجج اسلام محمود نمازی، رضا غلامی

- ۳- مفهوم تجارت منصور اعنصامی
- ۴- جایگاه بخش عمومی و خصوصی و رابطه آن دو با یکدیگر در نظام اسلامی
حجة الاسلام والمسلمین سید مجتبی حسینی
- ۵- درآمدی بر عامل کار از نظر اقتصاد اسلامی
حجة الاسلام والمسلمین حسن نظری
- ۶- زنان و فعالیت اقتصادی در مدینه
حجة الاسلام رسول جعفریان
- ۷- مکانیسم امنیت اقتصاد در بازار از دیدگاه اقتصاد اسلامی
سعید فقیه ایمانی
- ۸- گزارشی از مشکلات خود کفایی اقتصادی ایران (اصل انگلیسی)
مهندس سید خادم حسین نقوی
مترجم: جواد قاسمی
- ۹- بررسی پیرامون سیستم دوزخی کالاها و علل پیدایش معایب آن و کیفیت راه حل مشکل
حجة الاسلام والمسلمین سید محمد رضا مدرسی
- ۱۰- الگوی ترغیب مردم به کار در اسلام و مکتبهای دیگر
سید حسین حسینی
- ۱۱- طرح بازسازی اقتصادی بعد از جنگ
دکتر مهدی بناء رضوی
- ۱۲- الاحتکار، اسبابه و علاجه
محمد رضا عبدالامیر انصاری
- ۱۳- رشد و توسعه اقتصادی در ایران، برنامه پنج ساله و مبانی ارزشی اسلام
دکتر حسین پیراسته
- ۱۴- اصول و مبانی حاکم بر بازسازی و برنامه ریزی توسعه و پیوند آن با مبانی دینی
حجة الاسلام والمسلمین سید مهدی میرباقری
- ۱۵- مفساد اقتصادی (احتکار، گرانفروشی، کم فروشی، تقلب و قاچاق)
حجة الاسلام مهدی انصاری
- ۱۶- آیا تورم در ایران ساختاری می شود؟
دکتر احمد برادران هاشمی
- ۱۷- نقش فرهنگ اسلامی در راه رسیدن به استقلال اقتصادی و استغنی صنعتی
دکتر محمد حسین مهدوی عادل
- ۱۸- کاوشی پیرامون تورم
حجة الاسلام سید حسن امامی
- ۱۹- احتکار و گرانی
محمود سلیمانی
- ۲۰- بازار رقابت سالم
منصور زراء نژاد
- ۲۱- یک اصل جدید در توسعه
دکتر ابراهیم حسینی نسب
- ۲۲- مبانی رشد اقتصادی در اقتصاد اسلامی
دکتر محمد رضا شریف آزاده

دکتر ثابت محمد ناصر از الجزایر

۲۳- اولویات التنصیه الشاملة فی الاسلام

د - کمیسیون: بانکداری، پول، منابع ثروت.

۱- بررسی برخی از مسائل فقهی و مشکلات اجرایی در قانون عملیات بانکداری بدون ربا

حجة الاسلام دکتر سید جمال

موسوی اصفهانی

حسین مرزبان

دکتر سید کاظم صدر

۲- مشکلات تئوریک بانکداری بدون ربا

۳- ربا، نرخ بهره، نرخ نسیه

۴- تأثیر بخشی سیاستهای بانک اسلامی در توسعه و بازسازی کشور

دکتر حسین حشمتی مولایی

۵- مبدأ الاباحة العامة للشروات الطبيعية فی الفقه الاسلامی: (عربی)

حجة الاسلام والمسلمین

محمد مهدی الآصفی

۶- نقش خمس در اقتصاد سیاسی، نظامی،

عبدالکریم بی آزار شیرازی

دکتر علی اصغر هدایتی

احمد حامد مقدم

فرهنگی اسلام و اسپانیا

۷- چشم انداز اقتصاد و بانکداری اسلامی در جهان معاصر

۸- تحلیل محتوای وقف نامه های آستان قدس رضوی

۹- اقطاع در اسلام و نقش سیاسی و اقتصادی و کاربرد آن در نوسازی کشورهای اسلامی

حجة الاسلام والمسلمین

سید محمد خامنه ای

۱۰- سياسة التمويل والإنفاق العام وملاح

دکتر زهیر سلیمان

الخزينة الإسلامية (عربی)

آیه الله سید کاظم حائری

۱۱- الاوراق المالية الاعتبارية

دکتر ابوالقاسم گرجی

۱۲- قاعدة تسليط

آیه الله سید کاظم حائری

۱۳- پژوهشی پیرامون اوراق مالی اعتباری (اصل عربی)

ترجمه: عباسعلی سلطانی

۱۴- استقلال سیستم بانکی و بانکداری اسلامی

دکتر سید محمد حسین عادلی

۱۵- اصل اباحه ثروتهای طبیعی برای

حجة الاسلام والمسلمین

محمد مهدی آصفی

عموم در فقه اسلامی (اصل عربی)

دکتر پرویز داوودی

۱۶- مبانی نظری پول و بانک در اسلام

- ۱۷- مشکلات بانکداری اسلامی و راه حل‌های مناسب
 محمود بیهقی
- ۱۸- چرا بانکداری اسلامی در ایران تأسیس گردید
 محمود بیهقی
- ۱۹- نگاهی به بانکداری و پول از دید گاه اسلام
 حجة الاسلام والمسلمین
 قربانعلی درّی نجف آبادی

جلسه اختتامیه

جلسه پایانی دومین مجمع بررسی‌های اقتصاد اسلامی صبح روز شنبه ۶/۶/۹۹ به ریاست آیه الله موسوی اردبیلی با تلاوت آیاتی از کلام الله مجید تشکیل گردید. وی در سخنان کوتاهی وظیفه اصلی مجمع را، رسیدن به یک نظام اقتصادی اسلام دانست و پیشنهاد کرد که مقالاتی که مربوط به این هدف می باشد مورد بررسی قرار گیرد و بقیه در مراحل بعد مورد بحث واقع شود. سپس رؤسای کمیسیونهای پنجگانه به ذکر چکیده‌ای از مباحث مطرح شده در کمیسیونها پرداختند.

استاد محمد واعظزاده خراسانی بعد از گزارش کار کمیسیون ۵ متذکر شد که ترکیب مدعوین مجمع بدون در نظر گرفتن جناح بندیهای سیاسی بوده است.

سخنرانی کوتاه میهمانان خارجی از دیگر برنامه‌های جلسه اختتامیه بود که ابتدا استاد حسن الامین از لبنان سیاس و خوشنودی خود را از زیارت حضرت علی بن موسی الرضا (ع) و شرکت در مجمع ابراز داشت. وی اشاره کرد که فهم این دو حدیث از علی علیه السلام: «ما اغتنی غنی الا بفقر

فقیر» و «ما رأیتُ اسرافاً الا ورائه حق مضیع» تمامی مشکلات اقتصادی را حل خواهد کرد.

سپس دکتر ضیاء مجید الموسوی از الجزایر، در سخنانش، بحث از اقتصاد در اسلام را یک بحث مشکل قلمداد نمود زیرا محققین یا فقهای هستند که آشنا به ادبیات کلاسیک اقتصادی نیستند، لذا برای دانشگاهیان فهم نظرات و نوشته های ایشان مشکل می باشد و یا اساتیدی هستند که نسبت به موضوعات فقهی معلومات اندکی دارند و افزود که حل معضلات مسائل اقتصادی فقط با همکاری حوزه و دانشگاه میسر خواهد گشت.

دکتر جعفر حسین لالی والا از هند با تشکر از دست اندرکاران مجمع به خاطر دعوت وی به سمینار اظهار داشت که در اقتصاد اسلامی، راه حل همه معضلات اقتصادی موجود است، و چارچوب اقتصاد اسلامی در همه کشورهای یکسان است اما در جزئیات متفاوت است. وی پیشنهاد نمود که برای حل مسأله تورم، دولت باید کسر بودجه را به صفر رساند و از استقرار خارجی و قرض از بانک مرکزی پرهیز کند و در پایان تأکید کرد که اسلام، بهترین چانشین برای نظامهای سوسیالیستی و سرمایه داری خواهد بود. دکتر شاه محمد وسیم از دانشگاه اسلامی علیگر هند در سخنرانی کوتاهی تحت عنوان «نظام اقتصادی اجتماعی عادلانه از دید گاه امام» با اشاره به این که نظام اسلامی، یگانه نظام عادلانه و کاملی است که به افراد بشر ارزانی شده است، اظهار داشت که نظرات امام خمینی مسائل و مشکلات اجتماعی و اقتصادی موجود جهان را بر اساس قرآن و روایات، به بهترین شیوه حل نموده است. وی افزود تعبیر به این که اسلام چانشین کیمونیسم و کاپیتالیسم است سخن باطلی است، زیرا اسلام اولین و

مرکز تحقیقات فقهی و علوم اسلامی

آخرین نظام جامع عادلانه است.

سپس استاد محمد واعظزاده خراسانی، دبیر مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی، بیانیه پایانی مجمع را که نمودار کاملی از موضوعات مورد توجه باضافه پیشنهادات و انتقادات و برخاسته از جوّ حاکم بر مجمع بود به این شرح قرائت کرد.

بیانیه پایانی دومین مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی

این بیانیه به منزله قطعنامه مجمع است و از نظرات و سخنان محققان حاضر و جوّ حاکم بر مجمع اخذ شده و مشتمل بر یک مقدمه و ۱۰ بند است.

مقدمه

با توجه به نقش سازنده اقتصاد، در ساختار جامعه و اینکه اقتصاد شریان حیات یک جامعه است و حتی اقتصاد سالم در رشد معنوی و تکامل روحی افراد و جوامع سهم بسزایی دارد.

و با توجه به اهمیت شایانی که دین مقدس اسلام بری تقدیر معیشت و اصلاح مال و بطور کلی مسائل اقتصادی قائل شده و فرموده است «و لا تنس نصیبک من الدنیا» «الکمال کل الکمال: التّفقه فی الدین و الصّبر علی النّایبة و تقدیر المعیشة»، «مَنْ لا معاش له لا معاد له».

و با تأکیدات مکرر بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی رضوان الله تعالی علیه از جمله در وصیت نامه تاریخی خود بر اهتمام به مسائل اقتصاد اسلامی از جنبه نظری و عملی.

و با توجه به وجود عناصر لایق و کارآمد و نیروهای مستعدّ و ارزشمند علمی و اندیشمندان متعهد، در سطح حوزه های علمیه و دانشگاههای جمهوری اسلامی ایران، و همکاری چشمگیر و مستمر میان این دو قشر ارجمند که عمدتاً در این مجمع گرد آمده اند.

و با عنایت به موقعیت نسبی که مجمع اول و دوم از خود نشان داده است.

و با توجه به مساعدت و همیاری مسؤولان جمهوری اسلامی ایران با فعالیتهای علمی و فرهنگی و نیز امکانات مادی و معنوی کشور عزیز ما از جمله مساعدتهای بیدریغ آستان قدس رضوی که همواره پشتیبان این قبیل فعالیتهای علمی بوده است.

با توجه به این امور، دومین مجمع بررسیهای اقتصاد اسلامی و شرکت کنندگان در آن، بر مسائل ذیل تأکید دارند:

۱- نظام اقتصادی اسلام، نظامی است مستقل در قبال نظامهای شرقی و غربی و اجرای صحیح آن، سعادت دنیوی و اخروی بشر را تأمین، و خود کفایی، عزت، سربلندی و استقلال واقعی مسلمانان را تضمین می نماید. هدف اصلی از اقتصاد اسلامی شکوفایی استعدادهای نهفته بشر در راه وصول به کمال و آمادگی انسان برای قرب به حق که انگیزه خلقت است، می باشد.

۲- نظام اقتصاد اسلامی سرانجام باید جایگزین نظامهای دیگر اقتصادی جهان شود. لازم است علما و متفکران اسلامی در تبیین این نظام الهی و عرضه کردن صحیح آن به جهانیان کوشش نمایند و

این خود بخشی از مسؤولیتهای سنگین دانشمندان و محققان متعهد اسلامی در قبال اسلام عزیز است.

۳- در راه رسیدن به این هدف، شرکت کنندگان در دومین مجمع، برای اجرای کامل اساسنامه مجمع ثابت اقتصاد اسلامی که در کمیسیون پنجم مجمع، مورد تجدید نظر و تصویب و در اختیار شرکت کنندگان قرار گرفته است، تأکید دارند و معتقد هستند چنین مرکز ثابتی در جوار بارگاه حضرت ثامن الحجج علیه السلام و جایگاه معنوی آن در دلها، می تواند دانشمندان و اقتصاد دانان متعهد و مؤمن را در سطح کشور و جهان اسلام بسیج کند تا از صمیم قلب با خلوص نیت به همکاری و همفکری در راه ارائه اقتصاد اسلامی بپردازند. امید است با بذل عنایت تولیت عظمای آستان قدس رضوی این مجمع ثابت تشکیل شود و راه تکامل خود را پیماید.

۴- با در نظر گرفتن پراکندگی مقالات عرضه شده در این دو مجمع و عدم نیل به نتایج قطعی، توصیه می شود در مجامع آینده که انشاء الله هر ساله برگزار خواهد گردید لازم است بحثها تخصصی و محدود شود و یک یا چند موضوع مهم با استفاده از روشهای تجربه شده در کنگره های مهم جهانی، مورد بحث و تنقیح و تحقیق قرار گیرد.

۵- شرکت کنندگان امیدوار هستند سیاستهای اقتصادی دولت جناب آقای هاشمی رفسنجانی، ریاست محترم جمهور موفق گردد و در چهار چوب مقررات اسلامی و با عنایات خداوند متعال به یک نوع ثبات و امنیت اقتصادی پایدار برسد.

۶- شرکت کنندگان، از پیروزیهای مسرت بخش ملت شریف ایران و انقلاب اسلامی و از بازگشت آزادگان جان نثار پس از سالها دوری از وطن و تحمل رنج اسارت توأم با افتخار و مباحثات پیروزیهایی که با لطف و عنایت خاص خداوند و پایداری و صبر پایمردی ملت مسلمان ایران، و با تدابیر حکیمانانه مسؤولان کشور تحت رهبری مقام معظم رهبری بدست آمده، شکر گزاری می نمایند.

۷- شرکت کنندگان عقیده دارند شکوفایی و موفقیت کامل انقلاب اسلامی وابسته به یک

اقتصاد سالم است، یورش بیرحمانه نیروهای عراق به ایران، حصر اقتصادی و کلیه نبرنگهای شیطانی استکبار جهانی همه به خاطر ایجاد مانع و جلوگیری از دست یافتن جمهوری اسلامی به چنین اقتصادی بوده است که گرچه از شتاب و سرعت آن کاست ولی سرانجام در برابر مقاومت و پایداری ملت ایران شکست خورد و انقلاب اسلامی در این نبرد مقدس سرفراز و پیروز گردید.

۸- همچنین، عقیده بر آن است که حوادث جاری و پر مخاطره منطقه، اعم از تجاوز و تعدی عراق به کویت و نیز لشکر کشی آمریکا و همدستانش و حتی هماهنگی دو بلوک شرق و غرب همه ریشه اقتصادی دارد چشمداشت و طمع بستن به منابع سرشار نفت نهفته در این منطقه حساس و گلوگاه اقتصاد جهان، چنین وضع خطرناکی را بوجود آورده است. تجاوز عراق به کویت و دخالت و لشکر کشی استکبار جهانی هر دو از نظر این مجمع محکوم است و باید نیروهای بیگانه هر چه زودتر منطقه را ترک گفته، این ثروتهای خدا داد را به صاحبان اصلی آن یعنی ملت های مسلمان منطقه واگذارند.

۹- حاضران در جلسه، از عنایت خاص مقام معظم رهبری حضرت آیه الله خامنه ای مد ظله العالی به این مجمع که با اعزام نماینده مخصوص خود از آن پشتیبانی فرموده و محققان را مورد تشویق قرار دادند سپاسگزاری می نمایند.

۱۰- و نیز از آستان قدس رضوی و بنیاد پژوهشهای اسلامی که وسیله چنین محفل و کنگره عظیم علمی را فراهم نمودند تشکر می کنند.

پیشنهادها و انتقادات:

با توجه به تذکراتی که رؤسای کمیسیونها، در گزارش کار کمیسیونها، ارائه کردند و پرسشنامه هایی که در پایان اختتامیه بین مدعوین توزیع گردید، انتقادات و پیشنهادها بصورت ذیل تلخیص گردید.

پیشنهادها

۱- تشکیل کنفرانس مقدماتی برای تعیین موضوعات اساسی، و ارائه بهترین روش طرح آن موضوعات.

۲- بررسی مقالات توسط یک هیأت و مشخص کردن و ارائه مقالاتی که از کیفیت بالا برخوردار هستند جهت محور بحث و تبادل نظر.

۳- دعوت و حضور مسؤولین اجرایی در جلسات عمومی و کمیسیونها، تا بحثها از جنبه تنویری خارج شده و در مرحله عمل قابل اجرا باشد.

۴- حل کردن مشکلات مبانی نظری به جای بررسی مشکلات جاری.

۵- توجه نمودن به راه حل‌های عملی اقتصاد اسلامی.

۶- بررسی ماهیت سرمایه داری به عنوان یک مسأله مستحده.

انتقادات

۱- عدم تناسب بعضی مقالات با کمیسیونها.

۲- تکاثر و پراکندگی موضوعات به گونه ای که قابل جمع نبود.

۳- عدم فرصت کافی جهت بررسی و تحلیل مقالات.

۴- عدم آشنایی بعضی از رؤسای کمیسیونها با مسائل اقتصادی جدید.

۵- متمرکز نبودن مقالات در اقتصادیات.

۶- عدم نظارت کمیته های تخصصی بر انتخاب مقالات و عدم نظارت بر برگزاری کمیسیونها.

۷- تدوین نشدن مبانی نظری اقتصادی اسلامی توسط حوزه و دانشگاه.

۸- افراط در بحثهای حوزوی.

در حاشیه برگزاری مجمع، نمایشگاه کتابی از سوی انتشارات آستان قدس رضوی در دانشگاه علوم اسلامی رضوی برپا گردید که مورد استقبال مدعوین قرار گرفت.

والحمد لله اولاً و آخراً